

LESBRIEF · DRIE AFLEVERINGEN

Waar blijft de admiraal?

Bij de shortcastserie en het boek van Marte Jongbloed over de tocht naar Chatham (1667)

Groep: 7 en 8

Vakken: Nederlands, geschiedenis, kunst & cultuur, digitale geletterdheid

Duur: drie lessen van 30-45 minuten

HET GEHEIME ARCHIEF

Over deze lesbrief

Deze lesbrief hoort bij de driedelige shortcastserie *Het geheime archief. Waar blijft de admiraal?* Marte Jongbloed onderzoekt de historische werkelijkheid achter haar kinderboek *Waar blijft de admiraal?*: wat gebeurde er in 1667 tijdens de Tocht naar Chatham, en waar was admiraal Michiel de Ruyter toen de aanval begon?

Na elke aflevering maken leerlingen aantekeningen en gebruiken die direct in een bron- of onderzoeksoopdracht. Zo bouwen ze in drie lessen een steeds vollediger beeld op.

Opbouw in één oogopslag

1	Het geheime archief	Luisteren & noteren · kaart van de Medway · brief van Cornelis de Witt
2	Het Rijksmuseum	Luisteren & noteren · portret van De Ruyter · spiegel van de Royal Charles · eigen onderzoek
3	Chatham	Luisteren & noteren · schilderij van Schellinks · scène schrijven · vergelijken met het boek

Benodigdheden

VOOR ALLE LESSEN

De drie shortcasts · kaart van de Medway · brief van Cornelis de Witt aan Johan de Witt van 1 juli 1667 · portret van Michiel de Ruyter door Ferdinand Bol · spiegel van de Royal Charles · schilderij De tocht naar Chatham van Willem Schellinks · internet · papier/schrift · het boek *Waar blijft de admiraal?*.

Kerdoelen

Nederlands (kerndoelen 2 en 3): informatie uit gesproken en geschreven teksten begrijpen, selecteren en verbinden; doelgericht aantekeningen maken en informatie in eigen woorden verwerken.

Mens en maatschappij (kerndoel 27): een historische gebeurtenis onderzoeken met bronnen.

Kunst en cultuur (kerndoelen 35 en 37): kunst en erfgoed bekijken, beschrijven en onderzoeken in context.

Digitale geletterdheid (kerndoel 22B): doelgericht zoeken en betrouwbaarheid van bronnen beoordelen.

Het is 1667 en de Republiek is in oorlog met Engeland. Marte vindt in een archief aanwijzingen over een geheime missie. De vloot vaart richting Engeland. Wat is het plan, waarom gaat ze de Medway op en waar is De Ruyter als de aanval begint?

Opdracht 1.1 - Luister en maak aantekeningen

LUISTEREN

Steekwoorden zijn genoeg. Laat het blad in vier vakken verdelen:

- Personen - Wie spelen een rol?
- Plaatsen - Welke plaatsen worden genoemd?
- Bronnen - Welke bronnen vindt Marte?
- Gebeurtenissen - Wat gebeurt er?

Luister naar Het geheime archief en bespreek daarna welke aantekeningen belangrijk waren.

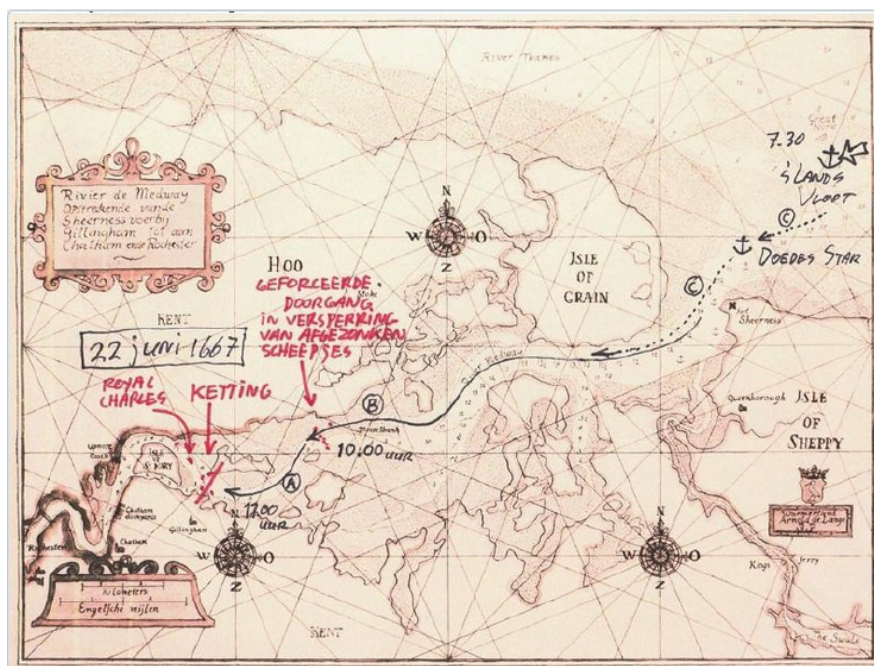
Opdracht 1.2 - Onderzoek de kaart

BRON: KAART

Zoek op de kaart Chatham, de Royal Charles, de ketting over de rivier en de afgezonken schepen. Bekijk daarna A, B en C en de tijden.

- Welke route legt de Nederlandse vloot af?
- Waar bevindt de voorhoede zich rond 10.00 uur?
- Welke hindernissen hebben de Engelsen aangelegd?
- Kun je op deze kaart zien waar De Ruyter op dat moment is? Leg uit.

Welke informatie heb je nog nodig om te ontdekken waar De Ruyter was?

De tocht naar Chatham op de kaart van de Medway. Bron: Stichting Michiel de Ruyter.

Opdracht 1.3 - Onderzoek een echte brief uit 1667

BRON: BRIEF

Bekijk eerst alleen de handgeschreven brief van Cornelis de Witt aan Johan de Witt van 1 juli 1667.

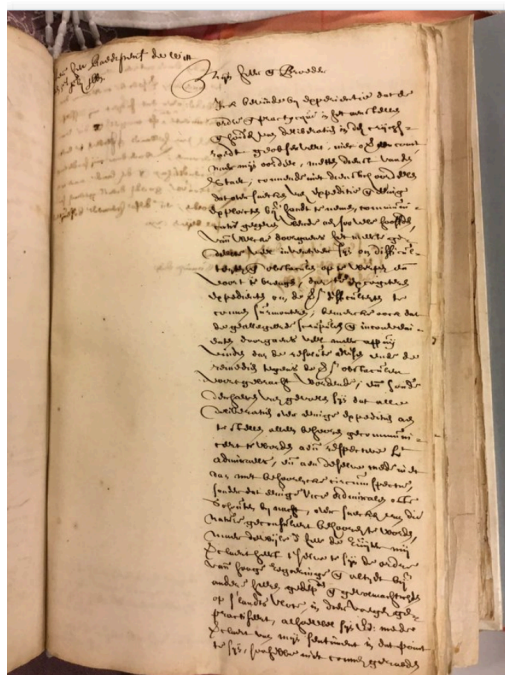
- Wat valt je op?
- Kun je woorden of cijfers herkennen?
- Kun je ontdekken wanneer de brief is geschreven?
- Wat kun je al over deze bron zeggen zonder hem te kunnen lezen?

Deze brief is geschreven op 1 juli 1667, nadat de aanval op Chatham al had plaatsgevonden. Er waren plannen om opnieuw naar Chatham te varen. Maar wat was er dan eerder in Chatham gebeurd?

Lees daarna de hertaling. Cornelis schrijft over plannen om opnieuw naar Chatham te gaan. De Ruyter wil daar niet mee instemmen; ook onder de officieren is weerstand.

- Wie schrijft de brief en aan wie?
- Wat wil De Ruyter volgens Cornelis niet doen?
- Waarom vindt Cornelis het plan onverstandig?
- Wat kom je door de brief te weten dat je op de kaart niet kunt zien?

Vergelijk kaart en brief: waarom weet je meer als je beide bronnen gebruikt?

Brief van Cornelis de Witt aan Johan de Witt, 1 juli 1667. Bron: Nationaal Archief, Den Haag.

Marte bekijkt in het Rijksmuseum het portret van Michiel de Ruyter door Ferdinand Bol en de spiegelversiering van de Royal Charles.

Opdracht 2.1 - Luister en maak aantekeningen**LUISTEREN**

Noteer wat Marte ontdekt over De Ruyter, het portret en de spiegel van de Royal Charles. Steekwoorden zijn genoeg. Bespreek daarna welke twee voorwerpen centraal staan.

Opdracht 2.2 - Kijk als een onderzoeker naar De Ruyter**BRON: PORTRET**

Kijk twee minuten goed en schrijf vijf opvallende details op: kleding, houding, gezichtsuitdrukking, voorwerpen of achtergrond.

- Welke details vallen het meest op?
- Welke voorwerpen of kledingstukken herken je?
- Welke details passen bij wat je in de podcast hoorde?
- Welke details begrijp je nog niet?

Formuleer één onderzoeksvraag over het schilderij.

Michiel de Ruyter, Ferdinand Bol (1667). Rijksmuseum, Amsterdam (SK-A-44).

Opdracht 2.3 - Onderzoek de spiegel van de Royal Charles

Kijk samen naar de spiegel

BRON: SPIEGEL

Zoek in tweetallen zoveel mogelijk opvallende details, bijvoorbeeld de leeuw, de eenhoorn, het wapenschild, kronen en andere versieringen.

- Wat zie je precies?
- Welke symbolen herken je?
- Wat vertellen de versieringen over het belang van dit schip?
- Waarom was juist de Royal Charles zo'n opvallende buit?

Kies één detail waarvan je de betekenis nog niet weet.

Spiegel van de Royal Charles. Rijksmuseum, Amsterdam (NG-MC-239).

Opdracht 2.4 - Zoek het uit

EIGEN ONDERZOEK

Onderzoek je gekozen detail van de spiegelversiering of je vraag over het portret. Gebruik minstens twee websites.

Noteer je vraag, antwoord en beide bronnen. Controleer wie de websites heeft gemaakt, of de antwoorden overeenkomen en welke bron je het betrouwbaarst vindt - en waarom.

Schrijf in maximaal vijf zinnen wat je hebt ontdekt, in je eigen woorden.

De Nederlandse vloot vaart de Medway op richting Chatham. De Engelsen proberen haar tegen te houden. Toch dringen Nederlandse schepen door. Maar waar is De Ruyter?

Opdracht 3.1 - Luister en maak aantekeningen

LUISTEREN

Noteer vooral gebeurtenissen die belangrijk zijn om te begrijpen wat er bij Chatham gebeurde. Zet daarna deze vijf gebeurtenissen in de juiste volgorde:

- De Royal Charles wordt meegenomen.
- De Nederlandse vloot vaart de Medway op.
- Engelse oorlogsschepen worden aangevallen en in brand gestoken.
- De Nederlanders komen bij de Engelse verdedigingswerken.
- De ketting over de rivier wordt doorbroken.

Vertel daarna in eigen woorden wat er bij Chatham gebeurde.

Opdracht 3.2 - Kijk naar de bron

BRON: SCHILDERIJ

- Wat zie je op het schilderij?
- Welke gebeurtenissen uit de podcast en uit het boek herken je?
- Wat kun je met de kaart beter begrijpen?
- Welke informatie geeft het schilderij die de kaart niet geeft?
- Denk je dat alles precies zo is gebeurd? Leg uit.

De tocht naar Chatham, Willem Schellinks (ca. 1668). Rijksmuseum, Amsterdam (SK-C-1736).

Opdracht 3.3 - Wat zou er in het boek gebeuren?

SCHRIJFOPDRACHT

De podcast vertelt over gebeurtenissen die echt hebben plaatsgevonden. In het boek *Waar blijft de admiraal?* wordt het hele verhaal verteld. Kies één gebeurtenis uit de podcast die spannend genoeg is om in een verhaal te verwerken.

Bedenk:

- Wie maakt deze gebeurtenis mee?
- Wat ziet, hoort of voelt die persoon?
- Welk gevaar of probleem ontstaat er?
- Wat zou er daarna kunnen gebeuren?

Schrijf in vijf tot acht zinnen hoe deze scène in *Waar blijft de admiraal?* zou kunnen verlopen. Je mag dingen verzinnen, maar de historische informatie uit de podcast moet blijven kloppen.

Afsluiting - Vergelijk met het boek

TERUGBLIK

Lees daarna (de rest van) het boek *Waar blijft de admiraal?*. Wat heeft de schrijver hetzelfde gedaan als jij? Wat is anders? Welke historische gebeurtenissen uit de podcast herken je in het verhaal?

Bronnen bij de lessen

Kaart van de Medway - Stichting Michiel de Ruyter. <https://www.deruyter.org/homepage>

Brief van Cornelis de Witt aan Johan de Witt, 1 juli 1667 - Nationaal Archief, Den Haag. Transcriptie uitgevoerd met Transkribus.

Michiel de Ruyter, Ferdinand Bol (1667) - Rijksmuseum, Amsterdam, SK-A-44.

Spiegel van de Royal Charles - Rijksmuseum, Amsterdam, NG-MC-239.

De tocht naar Chatham, Willem Schellinks (ca. 1668) - Rijksmuseum, Amsterdam, SK-C-1736.

Bijlage - brief van Cornelis de Witt

Transcriptie en hertaling

Getranscribeerde tekst (1667)

Na uwe missive van 27 Juni hebbe ick den heere luitenant-admiraal De Ruyter bekent gemaect, dat ick conde bemercken, dat Haer Hoog Mog. genegen waeren ende lichtelijck soudē connen goetvinden het fort Charnesse weder te doen besetten ende tot dien eynde de vlote weder te doen posteren binnen de reviere van Londen ende voor een gedeelte voor ende ontrent 't verscreven fort, maer hebbe ick wel connen bemercken ende vinde ick my verplicht UWelEd. by desen bekent te maecken, dat 't selve met Sijn Eds. advis niet sal werden geconcludeert, jae selfs niet sonder misnoegen aen den Crijchsraedt voorgedraegen; daerby comt noch in consideratie, dat 't selve by alle de officieren van de landtmilitie, jegenwoordich by de vlote sijnde, voor een singulier affront sal werden opgenomen, soodat 't selve niet dan met grooten onlust ende misnoegen van de officieren in het generael geresolveert ende ter executie geleydt sal connen werden; laete derhalven aen UWEds. oordeel, off geraeden sal sijn een saecke van die consequentie op dat fatsoen door te dringen, alsoo, quaelijck uitvallende, ontwijffelijck de schuldt op my geleydt ende niet sonder groote blame ende opspraeck gerefuteert soude connen worden; ick soude, onder correctie ende beter gevoelen, van opinie sijn, dat, geconsidereert de saecken gestelt sijn in soodaenich postuyr als deselve nu haer bevinden, ende in achtginge genomen, dat alle weerbaere mannen ende trainbants in het rijck van Engelandt, soo wy bericht werden, onder de wapenen sijn, ende principaelijck omme alle onlusten ende misverstanden hier op de vlote ende het pericul van den vyandt, door branders gevreesst wordende, te connen ontgaen, ende dat het gemelde fort Charnesse by vertreck van 's landts vlote niet wel kan werden gedefendeert, tenwaere ondertusschen met excessive onkosten opgemaect sijnde, hetwelcke ick seer twijffele, off vóór den winter geëffectueert soude connen worden, dat alles gelaeten behoort te worden by 't gene albereyds geresolveert is, ende dat de landtmilitie, in de fleuyten sijnde, werde opgesonden, uutgesondert diegene, dewelcke op schepen van oorloge, uut oorsaecke van defect van behoorlycke bemanninge, albereyds verdeelt is ende noch op de Zeeuwsche schepen opgesett sal moeten werden.

Volledige hertaling

Naar aanleiding van uw brief van 27 juni heb ik luitenant-admiraal De Ruyter laten weten dat ik begreep dat de Staten-Generaal er wel voor voelden om het fort bij Chatham opnieuw te bezetten. Daarvoor zou de vloot opnieuw de rivier de Theems op moeten varen en deels bij en rond het genoemde fort moeten worden gestationeerd. Maar ik heb duidelijk gemerkt - en ik voel mij verplicht u dat te laten weten - dat De Ruyter hier niet mee zal instemmen. Sterker nog: het voorstel kan niet eens zonder ongenoegen aan de kriegsraad worden voorgelegd. Daar komt nog bij dat alle officieren van de landtroepen die zich nu bij de vloot bevinden, dit als een regelrechte belediging zullen opvatten. Het besluit zou daarom alleen met grote tegenzin en ontevredenheid van de officieren kunnen worden genomen en uitgevoerd. Ik laat het daarom aan uw oordeel over of het verstandig is om zo'n belangrijke zaak op deze manier door te drukken. Als het verkeerd afloopt, zal de schuld ongetwijfeld bij mij worden gelegd en zal ik daar veel kritiek en verwijten voor krijgen. Met alle respect zou ik zelf van mening zijn dat we het moeten laten bij wat al besloten is. De situatie is nu eenmaal zoals die is. Bovendien hebben wij bericht gekregen dat alle weerbare mannen en de geoefende burgerwachten in Engeland onder de wapenen zijn. Ook moeten we voorkomen dat er onrust en onenigheid op onze eigen vloot ontstaat. Daarnaast bestaat het gevaar dat de vijand branders inzet. Het fort bij Chatham kan bovendien niet goed verdedigd worden wanneer onze vloot vertrekt, tenzij het intussen tegen zeer hoge kosten volledig wordt versterkt. Ik betwijfel sterk of dat vóór de winter zou kunnen worden voltooid. Daarom lijkt het mij het beste om vast te houden aan wat al besloten is en de landtroepen die zich op de transportschepen bevinden naar huis te sturen. Alleen de soldaten die vanwege het tekort aan bemanning al over de oorlogsschepen zijn verdeeld, moeten blijven. Ook zullen nog enkele soldaten op de Zeeuwse schepen moeten worden geplaatst, omdat die niet voldoende bemand zijn.